

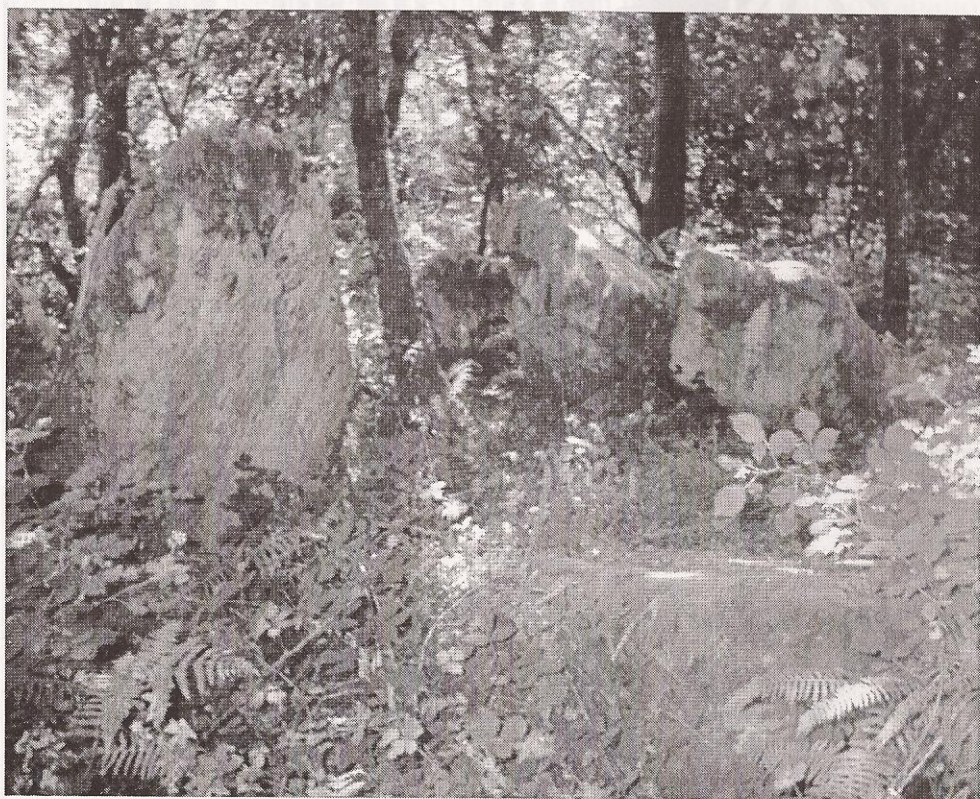
UN VIÑO, UNHA HISTORIA

Agora sen retirarnos desta acollidora parroquia, ó tempo que facemos unha degustación dun bo viño, deixámonos levar polos nosos sentidos e emprendemos un percorrido pola nosa historia, un pasado moi acariciado polo mar que nor baña, pero sen deixar atrás a terra que durante tantos anos nos tivo escravos dela.

Para encontrar os primeiros indicios de asentamentos humanos nesta zona, temos que trasladarnos ata datas moi remotas, á época da prehistoria, onde as poboacións eran reducidísimas. Numerosas son as mostras esparcidas pola parroquia que abalan estas afirmacións. Os restos atopados forman ,fundamentalmente, parte de monumentos fúnebres, ferramentas e algunhas mostras de arte rupestre. No caso das primeiras, hai contabilizadas ó menos catro mámoas (dólmens cubertos de terra) esparcidas por diversos puntos de Cela, todos eles en lugares xeograficamente altos, como en Paralaia, en Forno de Arcas, nas Chans de Hermelo ou na Costa Grande; a función que cumprían estas mámoas era a de "nichos", onde enterraban ós mortos cos seus enseres.

É de supoñer, que estes poboadores primitivos tivesen algunhas ferramentas coas que desenvolver as súas tarefas diarias, eso si, ferramentas escasas e con múltiples funcións orientadas a supervivencia ; os restos encontrados, ó contrario que no caso anterior, foron achados en lugares próximos ó mar. A pezas que máis abundantemente apareceron foron: unha machada de pedra pulimentada en Lapamán, outra machada de pedra tallada no lugar da Paradela, e tamén preto de aquí, foron encontrados varios raspadores de cuarcito.

Os restos de arte rupestre, aínda que sexan moi cativos, si existen na parroquia; no lugar da Teixugueira e moi recentemente foron encontrados uns pequenos grabvados rupestres nunhas pedras situadas nas Chans de Hermelo, a escasos metros da Cruz.

Fotografía dos restos da Mámoa de Forno de Arcas, situada no lugar de Forno de Arcas, (Chans) Santa María de Cella

Os primeiros poboadores da parroquia

É coñecido que antes da chegada dos romanos a esta comarca do Morrazo, existían outros pobos prerromanos. Estes pobos xa posuían uns xeitos de vida máis evolucionados que os antigos da prehistoria, xeralmente son asentamentos estables e con máis útiles para o traballo; posiblemente a súa actividade máis importante fose a agricultura e a pesca(na praia). Topónimos como "Castrelo", "Senra", "Castelo" (Xa na veciña parroquia de Ardán) indícanos a existencia de algún poboado celta que hoxe en día se atopará soterrados nestes lugares. No caso do Monte da Senra, cando se fixeron as excavacións para a construción dunha casa, foron atopados os restos dun pequeno castro. No último, O Monte Castelo, atópanse os restos, tamén, dun pequeno castro, situado na parte Noreste. Neste lugar ademais dos restos dos muros, foron encontrados algúns útiles de traballo polos arqueólogos do Museo de Pontevedra.

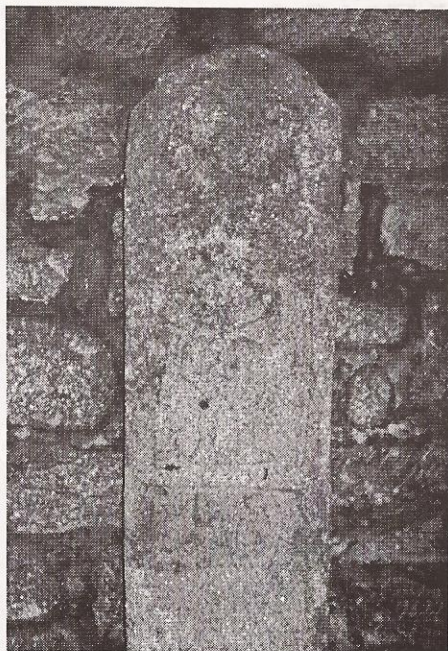
Os romanos

Como na meirande parte de Galicia, os colonizadores romanos que nos primeiros séculos estiveron nas nosas terras, deixaron multitude de pegadas. A península do Morrazo conta con numerosos restos romanos, recuperados hoxe en día do fondo mariño; anclas, ánforas, botixas de barro, restos de portos (como o descuberto en Pescadoira),... Mais, nos só se limitaron a navegar polas costas galegas, os romanos dispuxeron de amplas calzadas que comunicaban toda Galicia co resto do seu imperio: norte da península, co norte de Portugal,... por estas terras do Morrazo, pasaba unha destas calzadas, que partía de Pontevedra e remataba en Cabo Home, onde existiu un faro Romano

Esta calzada viña bordeando a costa hasta Cela, onde no lugar da Torre se desviaba hacia o interior; subía pola Barraca hacia o Outeiro de Bueu. Na actualidade a maior parte desta calzada romana está destruída ou soterrada por outras estradas de recente construción, aínda que en certos lugares se pode pasear por riba da calzada empedrada, por exemplo no lugar do Torrón, polo camiño que sube por onde a "Casa Grande".

Outros restos da estancia romana na nosa parroquia, foron descubertos arredor dos anos setenta, no lugar de Sabarigo. Na reforma dun muro apareceu unha "estela" funeraria que foi trasladada ó Museo de Pontevedra. Este monumento fúnebre, consta dun granito de forma rectangular rematada a parte superior en medio arco, cunhas dimensións de 1,96x 0,48x 0,27 m e nunha das súas caras aparece tallada a figura dun humano e unha media lúa, e debaixo unhas inscricións latinas que fan referencia á persoa falecida. Esta Estela é unha das máis vellas das que están catalogadas por toda a provincia, a súa feitura data do século IV d.C.

*Fotografía da
Estela Romana
de Sabarigo,
Atopada nunha
casa da parroquia
(Sabarigo)*

O nacemento de Cela como parroquia.

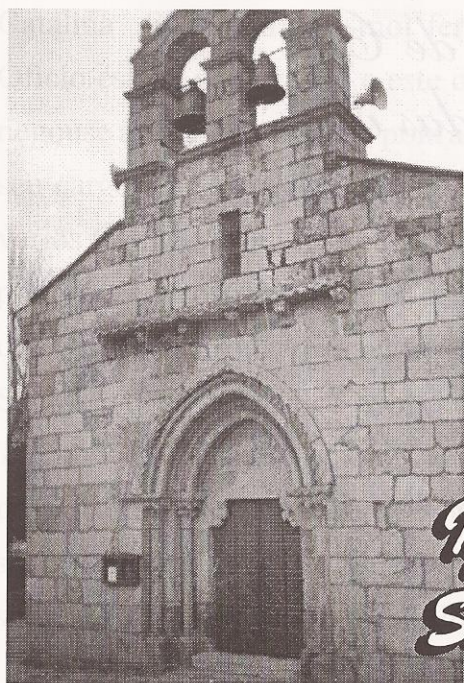
O seguinte punto na historia con relevante interese para esta parroquia, foi a fundación en Hermelo do mosteiro de Santiago de Hermelo, arredor do século IX por un tal Pedro Monge, baixo a orde Benedictina. Este mosteiro será o centro irradiador de todo asentamento relixioso levado a cabo posteriormente na xeografía do Morrazo. No século XVI pasa a depender do Mosteiro de Poio, e é lle outorgada a labor de ser a institución recaudadora no Morrazo dos tributos que a poboación morracense pagaba ó Mosteiro de Poio. Na súa época de maior esplendor este pequeno mosteiro, hoxe reducido a unha pequena igrexa, chegou a ter algo máis de media ducia de monxes, adicados basicamente á labor relixiosa e a agricultura. Foron estes monxes os que trouxeron a estas terras de Cela a famosa vide a que se lle adica esta "Festa do Tinta Femia".

Mosteiro de Hermelo
Parroquia de
Sta. Mariña de Cela

As primeiras referencias documentales de Cela aparecen baixo a denominación de "Santa Maríe de Celli" arredor da data de construción da Igrexa románica, finais do século XII, construción levada a cabo baixo a influencia da Orde de "Los caballeros Sanjuanistas", no actual lugar do Iglesiasario, e que sirviu como elemento aglutinador da poboación arredor de todo o mundo místico-relixioso. Bastantes anos máis tarde, como propiedades de ditos cabaleiros, aparecen citados diversos lugares da feligresía de Cela como "O Casal", "Candeira", "Sequeiro do Sar" e "Eira dos Mouros" propiedades arrendadas a Andrés Sanches de Gres por Álvaro Páez de Sotomayor por unha cantidade de "200 maravedíes polo día de Pascua, postos en Rivadavia". Este patrimonio que a orde Sanjuanista posuía en Cela, voltou a ser aforada a Leonardo Gil de Barragán no ano 1495. As xentes que a el lle tiñan que pagar, facíano en especias(" das viñas un tercio,

dous celemíns-medida de capacidade- mediados de millo e centeo"). Un século máis tarde estas propiedades pasaron a mans do Priorato de Castrelos de Vigo. Outras institucións relixiosas como o Mosteiro de San Salvador de Lárez tivo unha propiedade nesta parroquia, coñecida como o "Casal" datada sobre o ano 1265 aprox.

*Iglesia Parroquial de
Santa Mariña de Cela*

CALZADOS

Riobó

Zapatos
Bolsos
Complementos

Pazo/ Pontenla, 36 - Telf. 986 32 02 67 - Bueu - PONTEVEDRA

*Nosa señora de Ceta
e moi amiga das uvas
e San Martiño de Bueu
das sardiñas cabezudas.*

*Nosa señora de Ceta
fixo unha casa na illa
para ver ós mariñeiros
como pescaban na ría.*

Non son estas anteriores as únicas referencias arquivísticas de foros que aparecen sobre terras nesta parroquia; no ano 1495 ante o notario Juan Álvarez, declárase o " foro de Doña Sancha de Lobera, en Cela; por unha fanega de trigo e unha de centeo e cuarta parte do viño" Descoñécese o lugar concreto aforado, e tamén o tomador da cuantía en especias (trigo, centeo e viño) pagada.

Historia dunha parroquiana do lugar

Unha anécdota curiosa ocorrida aquí en Cela a principios do século XVII, é o arresto e posterior xuízo feito polo tribunal da Inquisición a unha tal Catalina P., acusada de bruxería; o feito foi que Catalina tiña unha filla moi fermosa da cal un comisario do Santo Oficio estaba namorada , e este comezou a perseguila, mais a súa nai negouse a tal. El, indignado pola actuación de Catalina, e empregando o seu cargo no Santo Oficio, denunciouna por bruxería; para iso levou varios testigos-influídos- para declarar no xuízo en contra de Catalina por prácticas sospeitosas de bruxería e facer a negación de Deus. Algún do testigo declarou que ela dixera unha vez: "Renego de Dios e de seus Santos".(cousa que ía en contra da Igrexa católica). Posteriormente o Tribunal dictou Tortura para Catalina Pernas, mais ante as clemencias dela, ó terceiro día o tribunal voltou a unha segunda declaración, onde se descubriron os testigos falsos; así, despois de pasar varios días sometida a fortes torturas e humillacións, foi posta en liberdade.

A época das casa nobres

Seguindo o noso percorrido pola historia desta parroquia, convén pararse a comentar a influencia que aquí tiveron as diferentes familias nobiliarias, que dende os seus pazos dirixiron as rendas da parroquia durante dous longos séculos. Aínda que Cela non chegou a albergar ningún "gran pazo", si estiveron presentes familias con certo poder económico, que residiron en casas blasonadas como a "casa grande do Torrón", "a casa de Friande" o "A Casa da Torre".

Sen dúbida, a máis importante de todas elas foi a "Casa Grande do Torrón", situada no propio lugar do Torrón. As primeiras noticias que coñecemos sobre este pazo son do século XVII, século no cal se leva a cabo a súa fundación por un membro da Familia "dos Aldao", cal deixa constancia nos dous escudos que aínda hoxe se poden ver; a diferenza que o resto das casas blasonadas, esta alberga dentro do seu recinto unha pequena capela, "capela de San Antón" construída en 1732. Como familia nobre que era, "Os Aldao" posuíron numerosas rendas na parroquia, que cobraron todos os anos en especias, e así solidificaren o seu dominio social; cómpre sinalar que esta familia posuíu outras propiedades fóra da parroquia, e en lugares tan distantes, como nas por entón descubertas terras de América.

Como proveito da orografía do terreo, asentouse no lugar da Torre, unha pequena fortificación, ó parecer provista dunha torre, da cal hoxe a penas se conservan algunhas pedras no medio da maleza. A súa construción remóntase a dous-tres séculos máis temprana que da anterior, en torno ós séculos XIV- XV. A posteriori a penas se coñeceron noticias sobre esta residencia nobiliaria, salvo a súa conversión a un apeadero entre os anos 1691-1695.

. A familia que dirixiu os destinos desta pequena fortificación foi nun principio a familia dos " Condes de Maceda", mais anos posteriores, entra a formar parte a nobreza dos "Sotomayor", tal como se pode ver nos dous blasóns que hoxe se conservan.

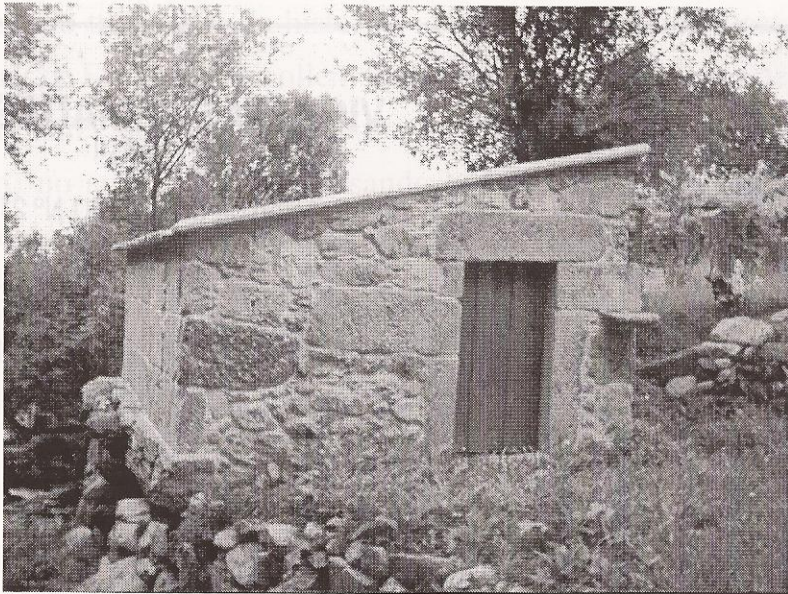
De importancia menor, é a "Casa de Friande"; propiedade dun membro da baixa nobreza, posiblemente dalgún "escudeiro" ou fidalgo. Tan incerta é a súa data de construción como a da Familia a que pertenceu; os primeiros indicios apuntan a familia "Troncoso de Lira" a cal tiña tamén unha pequena casa solariega na veciña parroquia de Ardán.

*Capilla do Interior
da Casa "Grande"
do Torrón
(Sta. María de Cela)*

Desenvolvemento económico e social desta parroquia

Non coñecemos ata que punto infuíu o mecenazgo destas familias no desenvolvemento económico e social desta parroquia, como o fixeron noutros lugares; o que si parece claro é desenrolo desta parroquia como unha gran potencia agrícola, con respecto as súas limítrofes. Os principais cultivos foron sobre todo os de millo, patacas, algúns cereais e viño. Como mostra desta importancia, referenciar o inventariado de muíños que a parroquia posuía no século XVIII, no "interrogatorio do Marqués da Ensenada", onde se contabilizaban cuarenta e tres muíños, algo máis da metade dos contabilizados en todo o actual municipio. Dentro deste inventariado, aparece especificado o tipo de muíño que é (cubo ou de canle), o seu nome e os seus propietarios.

*Foto do Muíño do Tombo
Río Devesanova (Sta. María de Ceda)*

O anteriormente mencionado catastro constitúe unha das máis importantes fontes estatísticas que existen destas terras do Morrazo no século XVIII; este catastro consiste nun interrogatorio feito baixo xuramento a veciños destas terras polo Marqués da Ensenada, no cal se recolle todo tipo de datos: foros, terras comunais, muíños, poboación, actividades e traballos, propiedades eclesiásticas e nobiliarias, minas, gando,... Deste inventariado feito no ano 1752, coñecemos que nesta parroquia había trinta mariñeiros, doce dornas de pesca, así como una lancha; un único zapateiro e xastre para toda a parroquia e tres curtidores de peles,... son algúns dos curiosos datos que podemos atopar neste documento.

Como cabe intuír, a actividade mariñeira tamén estivo na presente no transcurso da historia; en datas posteriores ó catastro do Marqués da Ensenada, recollemos a captura de 8000 millares de sardiña 100 quintales de abadexo no porto de Cela (praias de Portomayor e Agrelo) no ano 1804, sobrepasando con creces a cantidades de 300 millares de sardinas capturadas no porto de Bueu. Praias como as de Portomayor ou Agrelo convertíronse en torno a esta época nun dos principais caladoiros interiores da nosa ría, que satisfacían a demanda das "salazóns" que había en Bueu, Beluso, Loira,...

Sen dúbida ningunha, Cela, como outros lugares, non foi allea a industrialización pesqueira e conserveira que se deu en Bueu a partir dos século XIX; foron moitas a persoas que compartiron as tarefas do campo co traballo en fábricas como as de Massó, Atilio,...

Coa constitución oficial do municipio de Bueu no ano 1836, a ferigresía de Santa María de Cela pasa a formar parte deste, xunto coas parroquias de San Martín de Bueu, Santa María de Beluso, San Xoaquín de Ons, Santiago de Hermelo, San Ciprán de Aldán e San Andrés do Hío; no ano 1862, estas dúas últimas pasan ó concello de Cangas e seis anos máis tarde a parroquia de Hermelo anexiónase a veciña de Cela.

Á entrada no novo século, Cela como parroquia agrícola e gandeira, acada as cotas de produción agrícola máis altas dos seus arredores, para proba a súa numerosa cantidade de hórreos esparcidos pola parroquia; pero isto non foi só o único reflexo, no ano 1922 fundouse a asociación de labregos "El Porvenir" de Cela para "mellorar a súa condición na orde moral, económica, política e social". Dez anos máis tarde lévase a cabo a fundación doutra asociación de carácter obreiro " Sociedad obrera de oficios varios de Cela" coa fin de regular o funcionamento dos oficios existentes na parroquia e mellorar as condicións de tódolos seus afiliados. Ambas asociacións contaron cuns estatutos ós que se someteron os seu afiliados. Despois dun silencio asociantil de algo máis de corenta anos, nace en Cela a Asociación Cultural Danzadeira, ligada a un grupo de baile tradicional, o seu propósito é dinamizar todo o referente ó ámbito da cultura na nosa parroquia; a mediados dos noventa créase a Comunidade de montes comunais de Cela. De recente constitución foi a Asociación veciñal Santa María de Cela, que cos seus escasos tres anos, levou a cabo importantes iniciativas e solicitudes para o acondicionamento e mellora da parroquia.